

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hamburg - Moderne metropool met traditie

Dobbe, V.

Citation

Dobbe, V. (2000). Hamburg - Moderne metropool met traditie. *Bestuurskundige Berichten*, 15(2), 36-39.
Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234325>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234325>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hamburg - Moderne metropool met traditie

Vincent Dobbe

„Die Stadt ist von einer aufrecht schmuckvollen Schönheit. Ja, wer im August über die Alster gen Winterhude fährt, wenn die Blumen alle blühen, in den Gärten vor den Häuschen an der Flut - der weiß, daß Hamburg die schönste Großstadt in Deutschland ist.“ (Alfred Kerr, 1928)

Het lyrische gehalte waarmee deze Duitse theatercriticus Hamburg beschreef zal ik in dit artikel niet kunnen benaderen. Wel wil ik de lezer een indruk van deze noordelijke wereldstad geven. Begin januari van dit jaar wisselde ik mijn vertrouwde bestaan in Leiden in voor een onzeker bestaan in de - na Berlijn - grootste stad van Duitsland, Hamburg. Hier verblijf ik vier maanden om bij de afdeling Europapolitiek van de regering van Hamburg stage te lopen. Inmiddels ben ik ruim twee maanden verder en kan ik een beeld schetsen van

de stad en mijn ervaringen. In dit artikel wil ik niet alleen de stad Hamburg behandelen, maar ook een belangrijk politiek thema dat Duitsland momenteel bezighoudt, namelijk werkgelegenheid.

De bezoeker in Hamburg wordt vriendelijk verwelkomd door het bord „Wilkommen in der Freien und Hansestadt Hamburg“. Hamburg is trots op de Hanzetijd, waarin het in Hamburg een komen en gaan was van schepen die waren uit de wijde wereld haalden en brachten. Het beeld van de haven heeft zich in de loop der eeuwen echter veranderd. De zeeromantiek is verdwenen. Al speelt de handel per schip nog steeds een grote rol, Hamburg heeft zich ontwikkeld van een havenstad tot een stad met haven. Als vestigingsplaats van verzekeringsmaatschappijen, banken, uitgeverijen en media vormt het een eersterangs dienstverleningscentrum. Hoewel zwaar getroffen door de bombardementen aan het einde van de tweede wereldoorlog, zijn er nog diverse historische bezienswaardigheden in Hamburg te vinden. Centraal gelegen is het fraaie, in 1895 voltooide Rathaus (zie foto),

alwaar de burgemeester, de senaat en het parlement zetelen. Vanuit hier kan men via de Alsterarkaden (zie foto) de Jungfernstieg bereiken, die uitkijkt op het binnenmeer de Alster. Met name in deze buurt komt de welvaart van de stad het beste tot uitdruk. Diverse juweliers en kledingzaken van goede faam bieden hun waren aan, welke de gemiddelde studentenbeurs ruim overstijgen. Uit het straatbeeld wordt echter onmiddellijk duidelijk dat de welvaart niet iedereen bereikt. Geen straat in het centrum zonder daklozen of zwerwers. Ook na een paar maanden treft het me nog steeds, hoe deze mensen door het leven gaan. Sommigen zijn nauwelijks ouder dan ik zelf ben. In een beschrijving van Hamburg mag de Reeperbahn niet ontbreken. Deze straat vormt het uitgaansgebied van Hamburg. 's Avonds is de straat in neonlichten gehuld, die een ieder uitnodigen binnen te treden. Hier is werkelijk voor iedereen wat te vinden: bars, disco's en peepshows. Wie Hamburg bezoekt, moet dan ook zeker de Reeperbahn opzoeken. Al 13 jaar lang wordt hier de musical Cats opgevoerd. Wie het zaterdagavond tot in de vroege uurtjes uthoudt, kan 's winters vanaf 07.00 uur en 's zomers zelfs al vanaf 05.00 uur een bijzonder stukje Hamburg meemaken: de Fischmarkt. Hier komt in alle vroege

de vis binnen en wordt aan de man gebracht. Vis is allang niet meer het enige wat aangeboden wordt. Een grote variatie aan stands is hier te vinden. Tot zover een korte beschrijving van de verschillende gezichten van Hamburg. Hierna zal ik ingaan op de wijze waarop het openbaar bestuur in Hamburg is vormgegeven.

Sinds de hereniging met Oost-Duitsland bestaat Duitsland uit 16 deelstaten, waarvan drie 'stadstaten', namelijk Berlijn, Bremen en Hamburg. Hamburg wordt bestuurd door de senaat, welke bestaat uit de eerste burgemeester, tweede burgemeester en hoogstens tien senatoren. De senaat vertegenwoordigt Hamburg tegenover de Bondsrepubliek Duitsland, de Duitse deelstaten en het buitenland. De leden van de senaat leiden de aan hen toegewezen Fachbehörden (soort ministeries) en senaatsambten en dragen daarvoor de verantwoording. De senaat heeft ter advisering en voorbereiding van zijn besluitvorming senaatscommissie's gevormd. De senaat wijst uit haar midden drie leden aan, die Hamburg in de Bundesrat vertegenwoordigen. De Bundesrat is het orgaan op nationaal niveau waarin alle deelstaten vertegenwoordigd zijn. Het feit dat vele regeringsvoorstellen ook door de Bundesrat goedgekeurd moeten worden, geeft aan dat de deelstaten ook op nationaal niveau invloed op de besluitvorming hebben. De senaat heeft een aantal ondersteunende diensten, waaronder de Senatskanzlei, deze bestaat wederom uit verschillende afdelingen, waaronder 'mijn' afdeling, Europapolitiek. Voor de verschillende beleidsterreinen zijn er de Fachbehörden, zoals Justizbehörde, Baubehörde, etcetera. Eén bestuursniveau lager staan de Bezirksämter, wiens taken beperkt zijn tot inschrijving, sociale dienst, bepaalde bouwen woonaangelegenheden, stadplanning en lokale gezondheidsdienst.

Het parlement

Het parlement in Hamburg is de Bürgerschaft, welke om de vier jaar door directe verkiezingen samengesteld wordt. Er is een kiesdrempel van 5%, waardoor een relatief klein aantal partijen vertegenwoordigd zijn. Zo haalden bij de laatste verkiezingen van september 1997 de liberalen (FDP) niet de kiesdrempel, evenals de 'Grijze Panter' (seniorenpartij). Een andere partij ging het er zelfs niet om, in de Bürgerschaft te komen,

maar inkomsten te incasseren. Voor elke stem die een partij ontvangt, betaalt de regering van Hamburg namelijk één mark aan de partij. De hier bedoelde partij behaalde toch nog de nodige stemmen. De inkomsten zijn vervolgens opgegaan aan een groot feest. Grootste partij in het parlement is de socialistische SPD met 36% van de stemmen, daarna komen de christendemocraten (CDU) met 30% en de Grünen met 14%, de overige 20% ging dus naar partijen die de 5% niet haalden. Er is een rood-groene coalitie, de CDU voert oppositie. De Bürgerschaft kiest de eerste burgemeester, die vervolgens de senatoren benoemt met wie hij/zij regeren wil.

Europa-politiek

Mijn stage vindt plaats bij de afdeling Europapolitiek. Deze afdeling is verantwoordelijk voor de coördinerende waarneming van de belangen van Hamburg bij alle vraagstukken van de Europese integratie, het aanleveren van stellingnamen van Hamburg over Europese aangelegenheden voor de Bundesrat, het Comité der regio's en andere organen, alsmede de voorbereiding van openbare evenementen

en publicaties. De afdeling wordt bemand door drie vaste medewerkers, die meestal ondersteund worden door een aantal stagiaires. Dat de Duitsers een andere, meer formele arbeidscultuur hebben, is bekend. Ook in de omgang met de medewerkers van deze afdeling komt dit naar voren. Collega's die elkaar al tien jaar kennen, blijven elkaar met 'U' en de achternaam aanspreken en over privé-aangelegenheden wordt niet zo snel gesproken. Daarnaast moet ik zeggen, dat ze erg behuplzaam zijn. Wat ik het meeste mis hier? De broodjes kroket (worsten vind je in alle soorten en maten hier, maar een eenvoudig broodje kroket...). Het grootste deel van mijn tijd besteed ik aan het opstellen van een

rapport over de rol van het Europees Sociaal Fonds (ESF) in Hamburg. Dit fonds is één van de Europese structuurfondsen, welke erop gericht zijn de verschillen tussen ontwikkelde en minder ontwikkelde regio's binnen de Europese Unie te verkleinen. Dit structuurbeleid vormt na het gemeenschappelijke landbouwbeleid de grootste uitgavenpost op de EU-begroting. In 1999 is de uitvoering van het structuurbeleid herzien als voorbereiding op de toekomstige uitbreiding van de Europese Unie. De ondersteuning vanuit de structuurfondsen is toen nog meer geconcentreerd op de gebieden die het het hardst nodig hebben. Daartoe zijn drie doelstellingen vastgesteld, welke zich op verschillende deeltherreinen richten. In het kader van doelstelling 1 (bevorderen van de ontwikkeling en structurele aanpassing van regio's met ontwikkelingsachterstand) ontvangen bijvoorbeeld de 'nieuwe' deelstaten in voormalig Oost-Duitsland ondersteuning uit de structuurfondsen. Doelstelling 3 richt zich op ondersteuning van de aanpassing van onderwijs- en werkgelegenheidsbeleid. Hiervoor komt ook Hamburg in aanmerking. Want ook al is het een stad met een enorme industriële bedrijvigheid en grote welvaart, tegelij-

kertijd bestaat er structureel een grote groep werklozen, waarvan een groot deel langdurig werkloos is. In Hamburg worden vele projecten georganiseerd welke zich op werklozen richten met als doel hen voor te bereiden op een vaste plek op de arbeidsmarkt. De ESF-ondersteuning wordt op lokaal niveau toegedeeld, dat wil zeg-

Duitse arbeidsmarkt een vastgepind kartel

gen dat projecten die overeenstemmen met de Europese richtlijnen een deel van de kosten (maximaal 45%) uit het Europees Sociaal Fonds vergoed krijgen. Hamburg heeft in de periode 1994-1999 bijvoorbeeld zo'n 125 miljoen Mark uit het ESF ontvangen. Uit de weergegeven werkloosheids cijfers van de deelstaten blijkt dat de werkloosheidssituatie in Hamburg geen uitzondering in Duitsland is. De situatie in de nieuwe deelstaten is het meest zorgwekkend.

Werkloosheid

De werkloosheids cijfers van de lidstaten van de Europese Unie laten duidelijke onderlinge verschillen zien (zie landenoverzicht). Met afgunst kijken de Duitse politici naar de gunstige werkgelegenheid in ons land. Waarom is de situatie in Duitsland zo afwijkend van die in Nederland en wat zou er in Duitsland moeten veranderen? De achtergrond van de huidige situatie wordt gevormd door hoge lonen, het sociale systeem in Duitsland, onbenutte kansen en heeft wellicht ook wat met de mentaliteit in Duitsland te maken. Een belangrijk verschil is dat onze oosterburen niet het poldermodel heb-

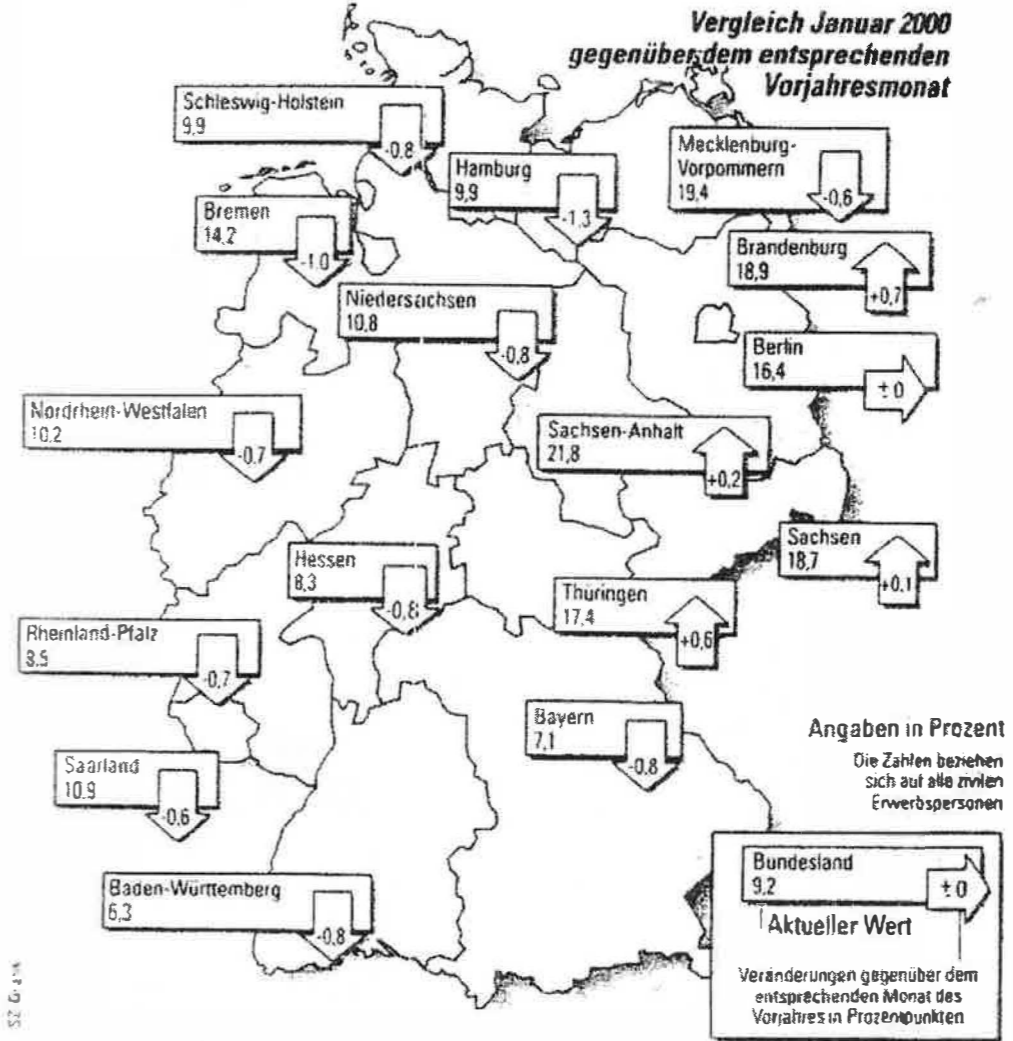
ben, zoals dat in ons land al enige jaren toegepast wordt. Tot de afspraken die in ons poldermodel gemaakt worden, behoren ook de loonafspraken, terwijl dit in Duitsland niet het geval is. Dit is een belangrijk aspect geweest bij de werkgelegenheidsontwikkeling in Nederland.

Hoge sociale lasten vormen een drempel voor werkgevers om in arbeidskrachten te investeren. Wanneer de staat de sociale lasten van degenen aan de onderkant van de arbeidsmarkt gedeeltelijk gaat subsidiëren, kan deze drempel verlaagd worden. Meerdere landen binnen Europa hebben deze hervorming met succes doorgevoerd. Duitsland zou dit voorbeeld moeten volgen. Daarnaast is de Duitse arbeidsmarkt niet flexibel genoeg. Te veel bedrijven zijn nog ingesteld op de mannelijke alleenverdiener als arbeider, terwijl het potentieel van werkende vrouwen duidelijk toeneemt. Investerings in crèches en flexibiliteitsmaatregelen zoals ouderschapsverlof of het recht op deeltijdarbeid zijn noodzakelijk. Duitsland heeft duidelijk een achterstand als het gaat om deeltijdarbeid. Wellicht gaat het tegen de Duitse perfectie-nastrevende mentaliteit in, een 'halve baan' te hebben. Wil Duitsland echter de werkgelegenheidssituatie verbeteren, zal het deeltijdarbeid veel meer moeten stimuleren. Verder heeft Duitsland in de afgelopen jaren bij het scheppen van arbeidsplaatsen in de dienstverleningssector kansen laten liggen. Het oprichten van een dienstverlenend bedrijf zou bijvoorbeeld vergemakkelijkt moeten worden. Veranderingen zijn niet eenvoudig te realiseren. Het dagblad 'Die Welt' omschreef de Duitse arbeidsmarkt als een vastgepind kartel, welke door vakbonden, bedrijfsraden, onderwijsvoorschriften, loopbaanplanningen, milieubescherming en een door perfectiewaan gedreven wetgeving versterkt wordt. Er wordt veel over mobiliteit gesproken, maar in de prak-

Arbeitslosenquote Eurozone Januar (Angaben in Prozent)

	01/00	12/99	01/99
Eurozone	9,6	9,6	10,4
EU-15	8,8	8,8	9,5
Luxemburg	k.A.	2,6	2,8
Niederlande	k.A.	2,7	3,4
Dänemark	k.A.	4,1	4,9
Osterreich	4,2	4,2	4,6
Portugal	4,2	4,1	4,7
Irland	5,8	5,8	7,1
Schweden	6,4	6,5	7,7
Belgien	8,6	8,7	9,2
Deutschland	8,8	8,9	9,1
Finnland	10,0	10,0	10,7
Frankreich	10,3	10,3	11,5
Spanien	15,1	14,9	16,9
Großbritannien	k.A.	k.A.	6,3
Italien	k.A.	k.A.	11,7

Die Arbeitslosenquoten in den Bundesländern

Bundesweit stieg die Zahl der Arbeitslosen im Januar auf 4 293 400, was einer Quote von elf Prozent entspricht. Das waren 161 000 Menschen weniger als vor einem Jahr, aber 246 000 mehr als noch Ende Dezember. Im Westen waren mit 2 826 900 Menschen 9,0 Prozent arbeitslos (Vorjahr 9,7); in Ostdeutschland mit 1 466 500 Arbeitslosen betrug die Quote 19,1 Prozent (Vorjahr 18,9). SZ

tijk stuit men op een woud van voorschriften en bepalingen die de mensen aan de arbeidsplek gebonden houdt. Dit alles geeft enig inzicht in de inflexibiliteit van de Duitse arbeidsmarkt.

Schröder

In samenhang met het eerder besproken werkloosheidsprobleem, is het dan ook op zijn minst opvallend, voor sommigen zelfs schokkend, dat Bundeskanzler Schröder kortgeleden

het idee lanceerde om 20.000 arbeidskrachten van buiten de EU naar Duitsland te halen. Wat is de achtergrond van deze publieke werving? Duitsland heeft een schrijnend tekort aan arbeidskrachten in de informatie- en communicatietechnologie. Schröder opperde het Amerikaanse concept van een 'Greencard' waarmee een buitenlander zich gemakkelijker in het land kan vestigen. Het is niet verbazingwekkend dat Schröder

Maart 2000, Vincent Dobbe

Wie meer wil lezen over de stad Hamburg, surf naar www.hamburg.de.

van verschillende kanten forse kritiek op zijn oproep kreeg. Hoe kan de regeringsleider een dergelijk aantal buitenlandse werknemers uitnodigen, terwijl er ruim vier miljoen werklozen in Duitsland rondlopen. Deze werklozen zijn echter geen ICT-specialisten. Schröder ziet terecht in dat de sleutel van economische groei momenteel in de ICT ligt. Een achterstand in de ICT betekent een achterstand in de economie. Dit verklaart de haast die de Bundeskanzler heeft. Daarbij kan men zich wel afvragen of de consequenties op langere termijn goed overdacht zijn. Mochten deze werknemers op een slecht moment niet meer zo 'wanted' zijn, worden zij dan geacht het land weer te verlaten? Vooralnog moet afgewacht worden of Schröder, gesteund door de werkgeversverbanden, de politiek voor zich weet te winnen voor dit grootschalige plan.